

МИСТЕЦТВО ТА ОСВІТА В ІСТОРИЧНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Самолук А.М., здобувач вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: Кушнір К.В., кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття, коли розвиток українського мистецтва і культури втілює принципи демократичного та гуманістичного пріоритету, особливого значення набуває формування духовно багаті особистості з високим рівнем музично-естетичної культури [3, с.168]. Для створення сучасної системи музично-естетичного виховання, здатної всебічно розвивати культуру підростаючого покоління, дуже важливо вивчити історію виникнення та розвитку музичної освіти в Україні в різні періоди.

Сучасна українська музична освіта і розвиток в естетичному й дидактичному плані ґрунтується на принципах гуманізму, цінностях світової духовної культури та невичерпному потенціалі національних культурних традицій. Українська система музичної освіти формувалася століттями і характеризується сильною духовною традицією. Музична освіта є невід'ємною частиною духовної культури держави [6, с.140].

Аналіз останніх наукових публікацій. Історію становлення й розвитку музичної освіти в Україні досліджували вітчизняні мистецтвознавці, музичні діячі, педагоги, культурологи: Д.Антонович, Л.Корній, С.Людкевич, Г.Падалка, Л.Петлій, Л.Масол, О.Рудницька, О.Ростовський, О.Цвігун, Н.Шреєр-Ткаченко, О.Кравчук, В.Іванов, С.Горбенко, Т.Турчин та інші. Аналізуючи стан загальної музичної освіти у другій половині ХХ століття, можна стверджувати, що у 50 – 60-ті роки створювалися лише передумови її становлення. На розвиток музично-педагогічної думки у першій половині 70-

х років XX століття суттєво вплинули дослідження О.Андросової, Г.Васильєвої, К.Дрозденко, З.Жофчака, В.Коваліва, Р.Любимої, Г.Падалки, А.Салія, О.Раввінова, В.Уманець, Л.Хлебникової, Ю.Юцевича та ін. Свої теоретичні та практичні здобутки в галузі шкільної музичної освіти у другій половині 70-х років XX століття висвітлювали: М.Батицький, Л.Безбородова, А.Білогубка, А.Болгарський, А.Верещагіна, З.Жофчак, З.Квасниця, С.Козлова, В.Лужний, М.Маліборський, Л.Хлебникова та ін. Перед системою освіти щоразу постають нові завдання, вирішити які не можливо без глибокого аналізу попереднього досвіду роботи та прогресивних надбань у кожній галузі, зокрема й у сфері музичної освіти [5, с.141].

Виклад основного матеріалу. Музична освіта в Україні має давню і багату історію, що сягає часів Київської Русі. Уже тоді спів став невід'ємною частиною навчання та виховання. Літописи згадують про існування при дворі князів співаків та музикантів. Пізніше, у період утвердження християнства, церковний спів набуває широкого розповсюдження. При монастирях створювалися хорові капели, де готували співаків. Отже, зародки музичної освіти Київської Русі з'явилися ще в ранньому середньовіччі як складова релігійного життя та придворної культури [4].

Перші музичні школи з'явилися у XVII-XVIII століттях при братських школах та православних соборах. Наприклад, у Глухівській музичній школі музики навчав видатний композитор Дмитро Бортнянський. Важливу роль відіграла Києво-Могилянська академія, де музика входила до освітньої програми.

Новий етап розвитку музичної освіти розпочався у XIX столітті. Це був період активного становлення національної культури та мистецтва. З'являються перші професійні музиканти, композитори, виконавці, які прагнуть створити українську національну музичну школу. Серед них: Микола Лисенко, Микола Леонтович, Кирило Стеценко та ін., вони ставлять за мету популяризувати українську народну пісню та професійну музику. Для

підготовки фахівців були відкриті перші музичні навчальні заклади - класи та училища. З'явилися приватні музичні школи Миколи Лисенка у Києві, Станіслава Блуменфельда у Києві та Харкові. Так формувалася національна школа музичної освіти, що поєднувала українські народні традиції та кращі європейські досягнення [8, с.30].

На початку ХХ століття відбувається подальший розвиток музичної освіти. З'являються нові приватні музичні школи та студії. Серед них – студія Олександра Мишуги у Києві, де навчалися багато відомих музикантів. Також відкриваються спеціалізовані класи з вокальної та інструментальної підготовки. Наприклад, у 1911 році в Києві розпочав роботу клас бандури Кирила Гриценка. Поширюються нові підходи до навчання музики та розвитку творчих здібностей. З'являються авторські методики Миколи Леонтовича, Кирила Стеценка, які прагнули поєднати народні традиції та новітні тенденції у музичній педагогіці.

У радянський період відбувається активне реформування музичної освіти. У 1930-х роках створюється єдина централізована система музичних навчальних закладів. Ліквідовуються приватні музичні школи, натомість відкриваються державні музичні школи, училища та консерваторії за єдиним зразком. З'являються спеціалізовані музичні школи-десятирічки та школи-семирічки для обдарованих дітей. Починають діяти музичні училища, технікуми, інститути. До провідних музичних закладів належать Київська, Харківська, Одеська, Львівська консерваторії. Велика увага приділяється розвитку методик музичного навчання та виховання. З'являються нові підручники, навчальні програми. Поширюються ідеї комплексного навчання музики та естетичного виховання.

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році розпочинається новий етап реформування музичної освіти, що триває і донині. Лібералізація суспільства дає можливість створювати приватні музичні навчальні заклади, які пропонують альтернативу державним школам [7]. Відбувається перехід

від радянської уніфікованої системи до більшої гнучкості та різноманітності. З'являються нові педагогічні підходи, методики, запозичені з європейського досвіду. Посилюється інтеграція з європейською музичною освітою – впроваджуються міжнародні стандарти, програми обмінів, участі у конкурсах [2, с.130]. Українські музиканти отримують більше можливостей для професійного зростання та міжнародної співпраці. Проте реформування музичної освіти в Україні ще триває і має багато викликів.

В епіцентрі вітчизняної освітньої політики має бути така система виховання, яка б відроджувала національну культуру, запобігала б соціальній дезадаптації особистості, збагачувала б соціокультурне середовище, гуманізувала б педагогіку й академічну науку, виховувала б почуття особистої і державної гідності. У цьому вічно важливому для суспільства процесі музика і мистецтво завжди зберігатимуть свою актуальність [1, с.367].

Висновки. Історико-компаративний аналіз педагогічного надбання минулого дає можливість стверджувати, що музична освіта в Україні пройшла тривалий шлях становлення і розвитку. Вона завжди віддзеркалювала культурні процеси в суспільстві та залишалася невід'ємною складовою виховання підростаючих поколінь. Сьогодні в Україні створено розгалужену мережу музичних навчальних закладів, що пропонують якісну освіту на різних рівнях – від початкових мистецьких шкіл до консерваторій. Прогресивні ідеї музичного навчання й виховання, які витримали випробування часом, сприяли розвитку музичної освіти, яка відіграє важливу роль у збереженні і розвитку української культури та вихованні молоді. Таким чином, ґрунтовне вивчення історико-методологічних засад у галузі музично-естетичних дисциплін відкриває перспективу для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Василевська-Скупа Л.П. Мистецька освіта як фактор розвитку національної культури особистості *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. / редкол. Київ ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 37, С. 364-368.
2. Горбенко С.С. Системний підхід до музичного навчання і виховання учнів загальноосвітньої школи: теорія і практика. Київ: ІЗМН, 2017. 184 с.
3. Іванов В.Ф. Музична педагогіка: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 254 с.
4. Любчак Л. Розвиток музичної освіти в Україні (XIX – початок XX століття): монографія. Тернопіль: Медобори, 2015. 424 с.
5. Медвідь Т.О. Становлення загальної музичної освіти в Україні у другій половині XX століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 16, 2016. С.140-145.
6. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. 208 с.